

Geurduiken

Geuren en – in mindere mate – smaken zijn het snelste vervoermiddel naar het verre verleden en dringen door tot de diepste, want onbewuste lagen van onze herinnering. Het bekendste voorbeeld is wellicht de geur en de smaak van het in een kopje kruidenthee gedopt Madeleine-koekje van Proust. Toen hij als volwassen man deze op zich banale handeling uitvoerde, werd hij als het ware teruggeslingerd in het verre verleden van zijn kindertijd in Combray, waar zijn tante Léonie hem als kleine jongen wel eens een Madeleine gaf die ze eerst in haar thee had gesopt.

Hij beschreef zijn ervaring als volgt: “Maar als uit een lang vervlogen verleden niets meer over is, als de mensen dood zijn, de dingen gebroken en weggedaan, blijven alleen smaak en geur, fragieler maar duurzamer, ijler, standvastiger en trouwer, om ons heen zweven, als zielen die nog weten, wachten en hopen tussen de ruïnes van al het andere; ze dragen stoïcijns, in de minuscule en bijna onvatbare druppel van hun essentie, het enorme bouwsel van herinneringen...”

We kunnen het niet zo prachtig beschrijven als Proust, maar wellicht is elk van ons al eens in de heerlijke roetsbaan terechtgekomen van een geurduik. Zonder het te willen of te verwachten, het gaat hier tenslotte om het onvrijwillig geheugen.

De eerste keer dat het mij overkwam was op een dag toen ik als dertiger tijdens een zelfhypnose-oefening plots een geur waarnam die meteen zijn anker uitgooide in mijn neus en mij in een mum van tijd zo volkomen opslopte dat al de rest verdween en er nog alleen die ene vreemde, allesoverheersende geurervaring bestond. Samen met één obsederende gedachte die er zich als een paraplu overheen spreidde: vanuit welke diepste krochten van mijn herinnering kwam deze bijna levenslang vergeten, maar nimmer verdwenen, raadselachtige geur?

Door in de hypnose te focussen op de geur en zo terug te glijden in de tijd, dook plots het beeld op van de oorspronkelijke ervaring waarin ze was ontstaan. Ik stapte erin en beleefde ze opnieuw:

Wellicht ben ik vier. Ik ben samen met mijn vader in zijn atelier.

Voor mij ligt een dode vogel, ernaast een potje zalf dat ik zelf heb gemaakt en dat een heel markante geur heeft: een mengeling van schoensmeer, vet dat mijn vader in een potje had om de zagen mee in te smeren, wat verf uit mijn verfpotjes, de restjes tabak uit een peukje en nog wat occasionele ingrediënten van de dag zelf. Heel zorgvuldig wrijf ik de vleugels van het diertje in met mijn wonderzalf. Als ik klaar ben, zet ik het raam open en leg er de vogel onder. Dan weet ik dat ik moet wachten.

Het moment dat ik de volgende dag ga kijken, en merk dat de vogel gaan vliegen is, weet ik dat ik mijn roeping gevonden heb.

Het zijn uiteraard niet altijd de mooiste geuren die het onvrijwillig geheugen activeren en ons via de glijbaan van de herinnering naar vergeten plekken en perioden brengen. Toen ik voor het eerst mijn dochter naar school bracht en op de speelplaats stond te wachten, was het de geur van de kindertoiletten, al had het evengoed de geur van krijt kunnen zijn. Geur is een tijdmachine waarin we niet alleen de verste, maar ook de meest intense reizen kunnen maken.

Ik hou ervan om me af en toe te laten overvallen door zo'n geur en dan meteen de beslissing te nemen om alles wat je op dat moment bezighield te durven laten vallen, even je ogen te sluiten en je te laten meevoeren, de tijdmachine in, een duizelingwekkende innerlijke reis naar een verrassende vergeten beleving. Een verrukkelijk verfrissende duik in de oceaan van je herinnering. ■

© Maaike Bearelle

Wilfried Van Craen
cognitief gedragstherapeut,
seksuoloog en
spreker NIVVT

“Zonder het te willen of te verwachten, het gaat hier tenslotte om het onvrijwillig geheugen.”

